

Streszczenie

“Specjalny prokurator” to w amerykańskim systemie polityczno-prawnym mechanizm nadzwyczajnego nadzoru nad aparatem władzy wykonawczej, którego celem jest, ujmując ogólnie, przeprowadzenie dochodzenia w wypadku stwierdzenia niezwyklej okoliczności mogących stanowić naruszenie prawa w kręgach władzy, a sprawdzenie których powinno zostać przeprowadzone w sposób możliwie najbardziej niezależny od niej. Na przestrzeni 150 lat amerykańskiej historii mechanizm ten został wykorzystany ponad czterdziestokrotnie w przypadkach dotyczących wysokich rangą członków administracji, sekretarzy kierujących poszczególnymi resortami i szefów agencji rządowych, a także samych prezydentów Stanów Zjednoczonych, w tym np. Richarda Nixona, Billa Clintona oraz Donalda Trumpa.

Niniejsza praca przedstawia okoliczności wykorzystania mechanizmu specjalnego prokuratora w Stanach Zjednoczonych, jak również jego rozwoju na przestrzeni kolejnych dekad i dostosowania do aktualnych wyzwań politycznych. Celem niniejszej rozprawy jest ocena skuteczności urzędu specjalnego prokuratora jako mechanizmu wewnętrznej kontroli władzy wykonawczej. Jednym z najbardziej wrażliwych obszarów mogących wpłynąć na przebieg dochodzenia są zagrożenia natury politycznej, do sprostania którym mechanizm ten nie jest w pełni dostosowany. Niezależność i integralność dochodzenia specjalnego prokuratora mogą więc zostać narażone przez ataki polityczne – publiczne naciski na zaniechanie pewnych działań, podważanie wiarygodności śledztwa czy wreszcie dążenie samej władzy do odwołania specjalnego prokuratora bądź przerwania śledztwa. Wynikać z nich mogą także formalne przeszkody, jak np. ograniczanie finansowania działań specjalnego prokuratora.

Praca podzielona została na pięć rozdziałów, wstęp zawierający wprowadzenie do tematyki wraz z częścią metodologiczną oraz zakończenie z podsumowaniem całej pracy i wnioskami. Pierwszy z rozdziałów stanowi historyczny zarys, poświęcony sześciu pierwszym przypadkom dochodzeń specjalnych prokuratorów. W drugim rozdziale znajduje się szerokie omówienie śledztwa specjalnego prokuratora związanego z aferą Watergate. Rozdział trzeci został poświęcony ewolucji przepisów dotyczących specjalnego prokuratora, ich skodyfikowania na mocy ustawy przyjętej przez Kongres i utworzeniu nowego urzędu – niezależnego prokuratora specjalnego. W rozdziale czwartym omówione zostały dochodzenia niezależnych prokuratorów specjalnych z okresu prezydentury Billa Clintona. Piąty rozdział dysertacji omawia przykłady najbardziej współczesnych śledztw specjalnych prokuratorów, wszczętych na podstawie obecnie obowiązujących regulacji prawnych.